Julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025-2028

Valtiovarainvaliokunta
Martti Hetemäki 21.5.2024

- JTS yleisesti
- Sopeutustoimet
- Talouskasvun ja tuottavuuden edistäminen

Julkisyhteisöjen velka

suhteessa BKT:hen, %

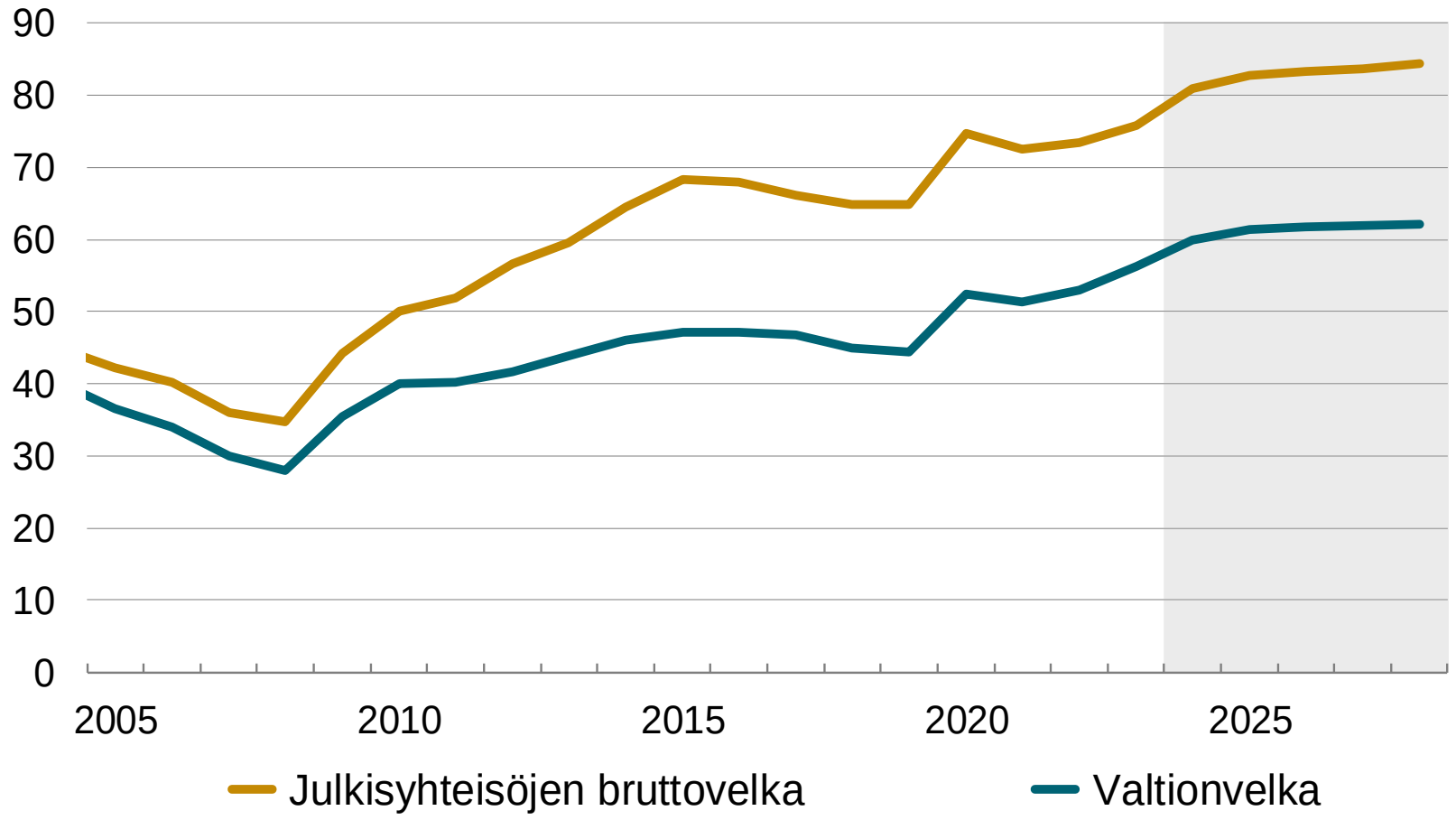

Lähde: Tilastokeskus, VM

Julkisyhteisöjen bruttovelka/BKT 2024 ja 2025 komission 15.5.2024 ennusteessa, %

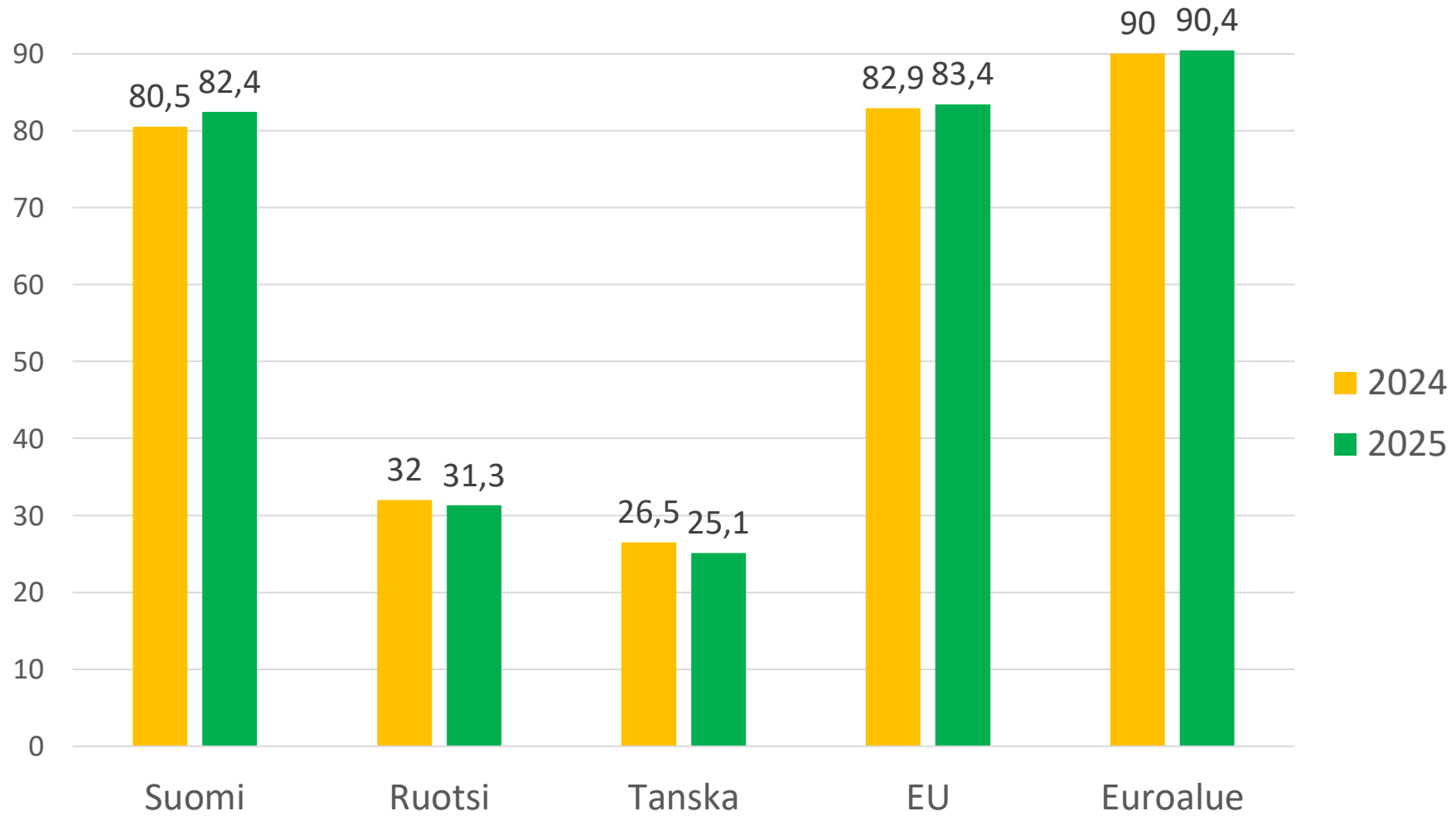

Lähde: Komission 15.5.2024 ennuste

JTS:n ja komission ennusteen mukainen julkisyhteisöjen rahoitusjäämä/BKT 2024 ja 2025, %

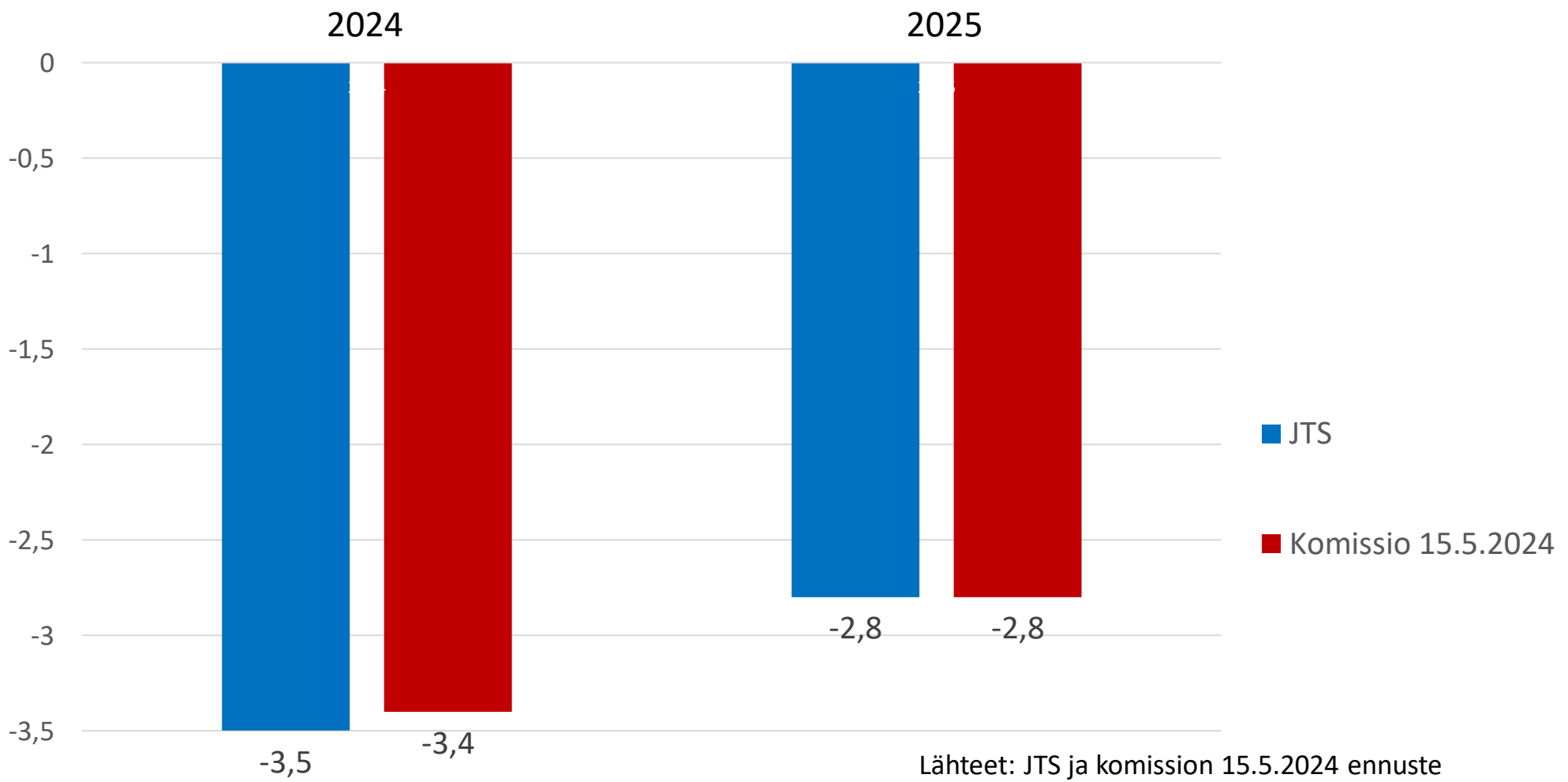

Lähteet: JTS ja komission 15.5.2024 ennuste

JTS:n ja komission ennusteen mukainen julkisyhteisöjen rakenteellinen rahoitusjäämä/BKT 2024 ja 2025, %

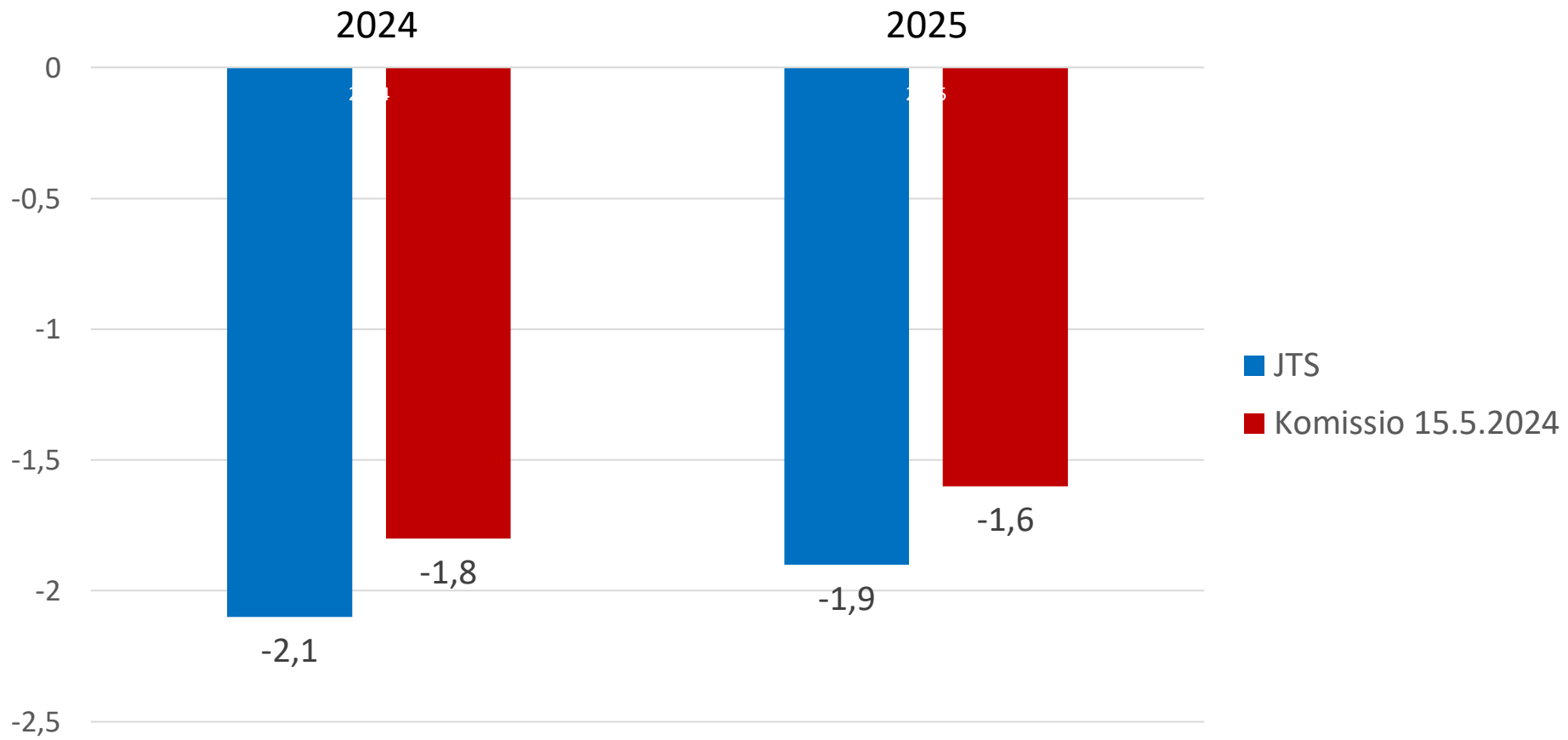

Lähteet: JTS ja komission 15.5.2024 ennuste

EU:n ja kansallisten finanssipoliittisten sääntöjen uudistaminen

- EU:n uudet finanssipoliittiset säännöt astuivat voimaan 30.4.2024 (Liite 1).
- Uudet säännöt edellyttävät kansallisen lainsäädännön uudistamista.

JTS (s. 98):

- *”Lainsäädännön uudistustyö on käynnistetty valtiovarainministeriön työryhmässä ja sitä käsitellään talouspoliittisessa ministerivaliokunnassa.*
- *Uudistustyön lähtökohtana on julkisen talouden velkasuhteen kääntäminen pysyvästi alenevalle uralle.*
- *Valmistelussa otetaan huomioon tarve varmistaa mahdollisimman laaja parlamentaarinen ylivaalikautinen sitoutuminen ja tavoitteenasettaminen.”*

Sopeutustoimet

Rakenneuudistukset vahvistavat julkista taloutta yleensä pysyvästi, koska ne muuttavat käyttäytymistä.

Kaksi esimerkkiä rakennemuutosten vaikutuksista: 1) 65-74-v. työllisyysasteen nosto ja 2) nettomaahanmuuton lisäys.

65-74-v. matalan työllisyysasteen taustaa

- V. 2005 eläkeuudistus laski täyden vanhuuseläkkeen alarajaa 65 vuodesta 63 vuoteen.
- Tämä lisäsi 63-v. eläköitymistä, vaikka työnteon jatkamista kannustivat 63-68-v. ns. superkarttumat.*

*Lähde: Gruber, J., Kanninen, O., & Ravaska, T. (2022). Relabeling, retirement and regret. Journal of Public Economics, 211, 104677 https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2022.104677 https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0047272722000792

Vanhuuseläkkeelle vuoden aikana siirtyneiden osuus eri ikäisillä*

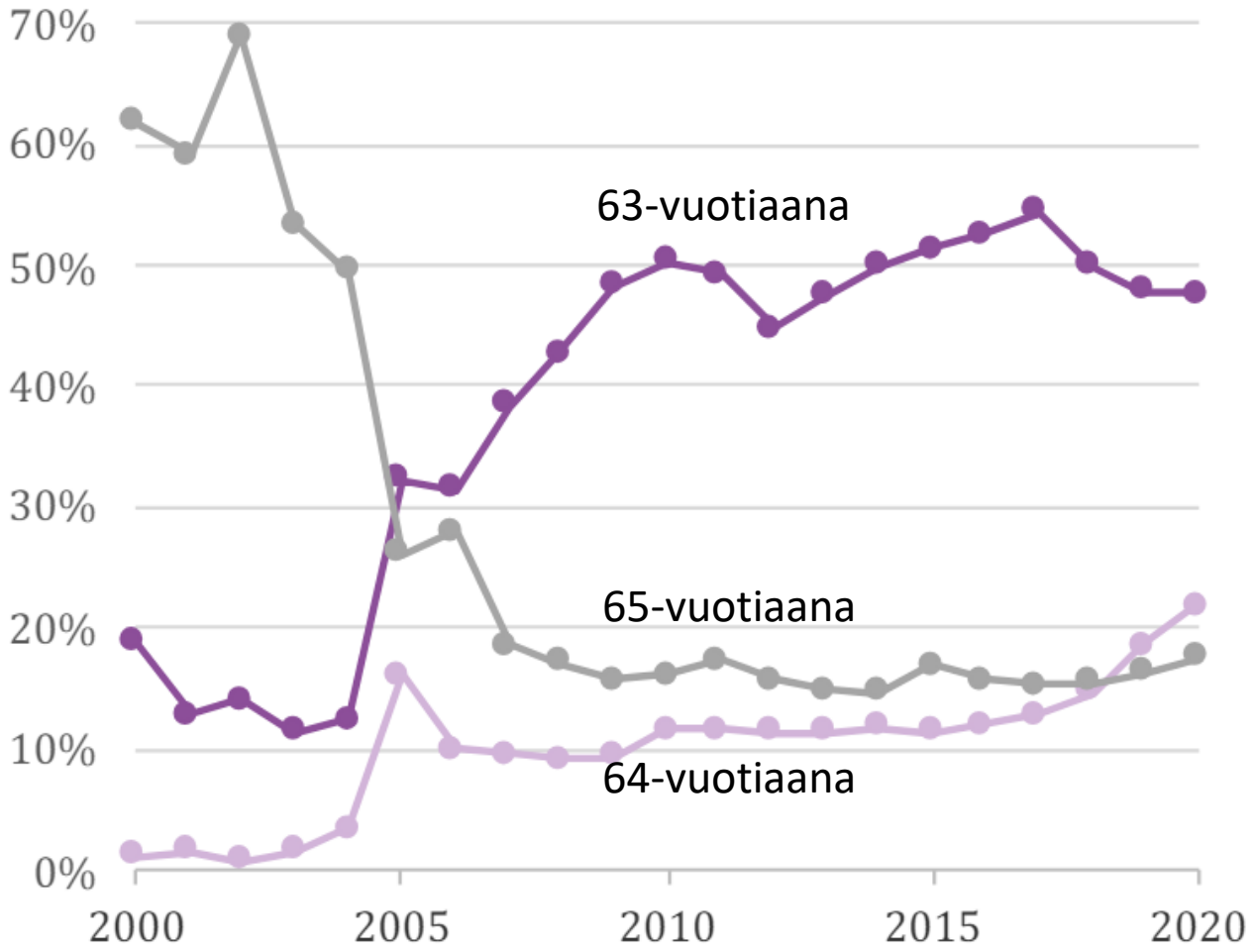

*Henkilöt, jotka eivät ole siirtyneet joltain toiselta eläkemuodolta vanhuuseläkkeelle.

Täyden eläkkeen alaikäraja:
- 65 v. ennen vuotta 2005
- 63 v. 2005–2016.
- Noussut 3 kk/v. 2017 alkaen
- 64 v. 2022.

Lähde: Järnefelt N., K. Kuitto, T. Kyyrä, T. Paukkeri, T. Ravaska ja A.-J Riekhoff (2024), Sosiaaliset normit ohjaavat eläkkeelle jäämistä. Policy Brief - SustAgeable - No. 1/2024.
https://www.sustageable.fi/wp-content/uploads/2024/03/SustAgeable-Policy-Brief-01_2024.pdf

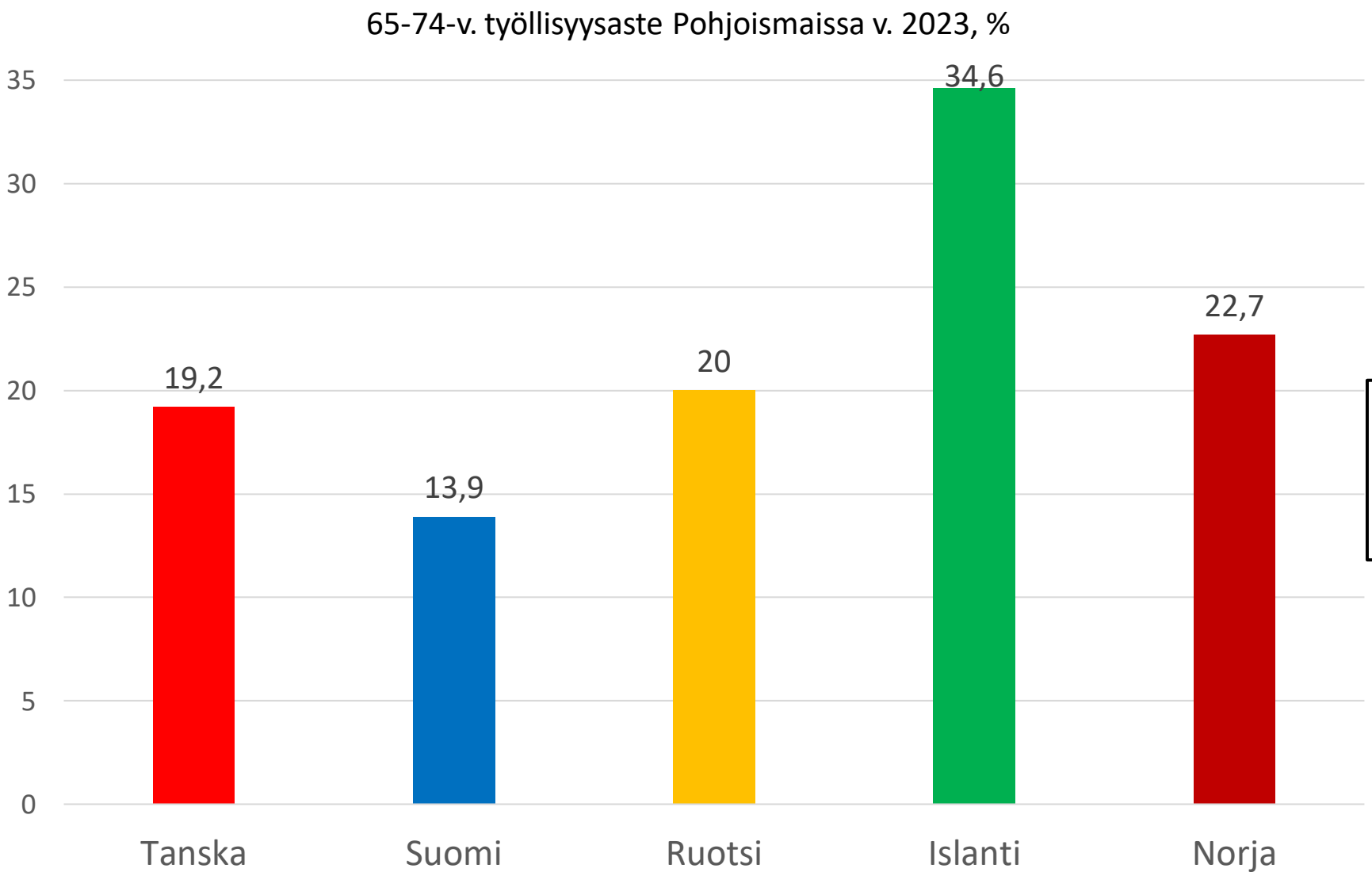

65-74-v. työllisyysasteen nosto 10 %-yks. alentaisi kestävyysvajetta n. 0,8 %-yks. = n. 2,2 mrd. € (Liite 2).

Lähde: Eurostat

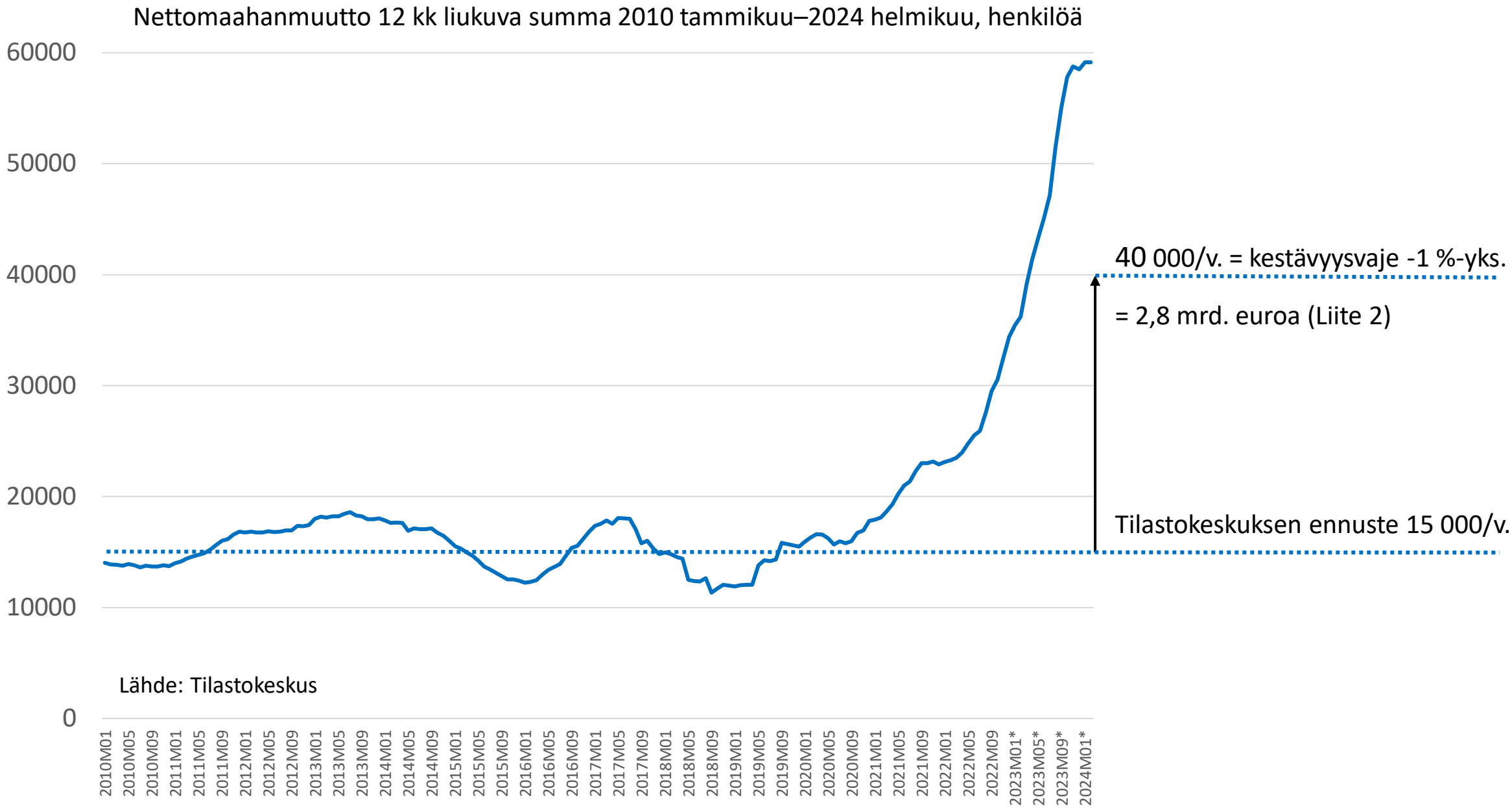
Nettomaahanmuutto 12 kk liukuva summa 2010 tammikuu–2024 helmikuu, henkilöä
60000
50000
40000
30000
20000
10000
0
40 000/v. = kestävyysvaje -1 %-yks.
= 2,8 mrd. euroa (Liite 2)
Tilastokeskuksen ennuste 15 000/v.
Lähde: Tilastokeskus
2010M01
2010M05
2010M09
2011M01
2011M05
2011M09
2012M01
2012M05
2012M09
2013M01
2013M05
2013M09
2014M01
2014M05
2014M09
2015M01
2015M05
2015M09
2016M01
2016M05
2016M09
2017M01
2017M05
2017M09
2018M01
2018M05
2018M09
2019M01
2019M05
2019M09
2020M01
2020M05
2020M09
2021M01
2021M05
2021M09
2022M01
2022M05
2022M09
2023M01*
2023M05*
2023M09*
2024M01*

Talouskasvun ja tuottavuuden edistäminen

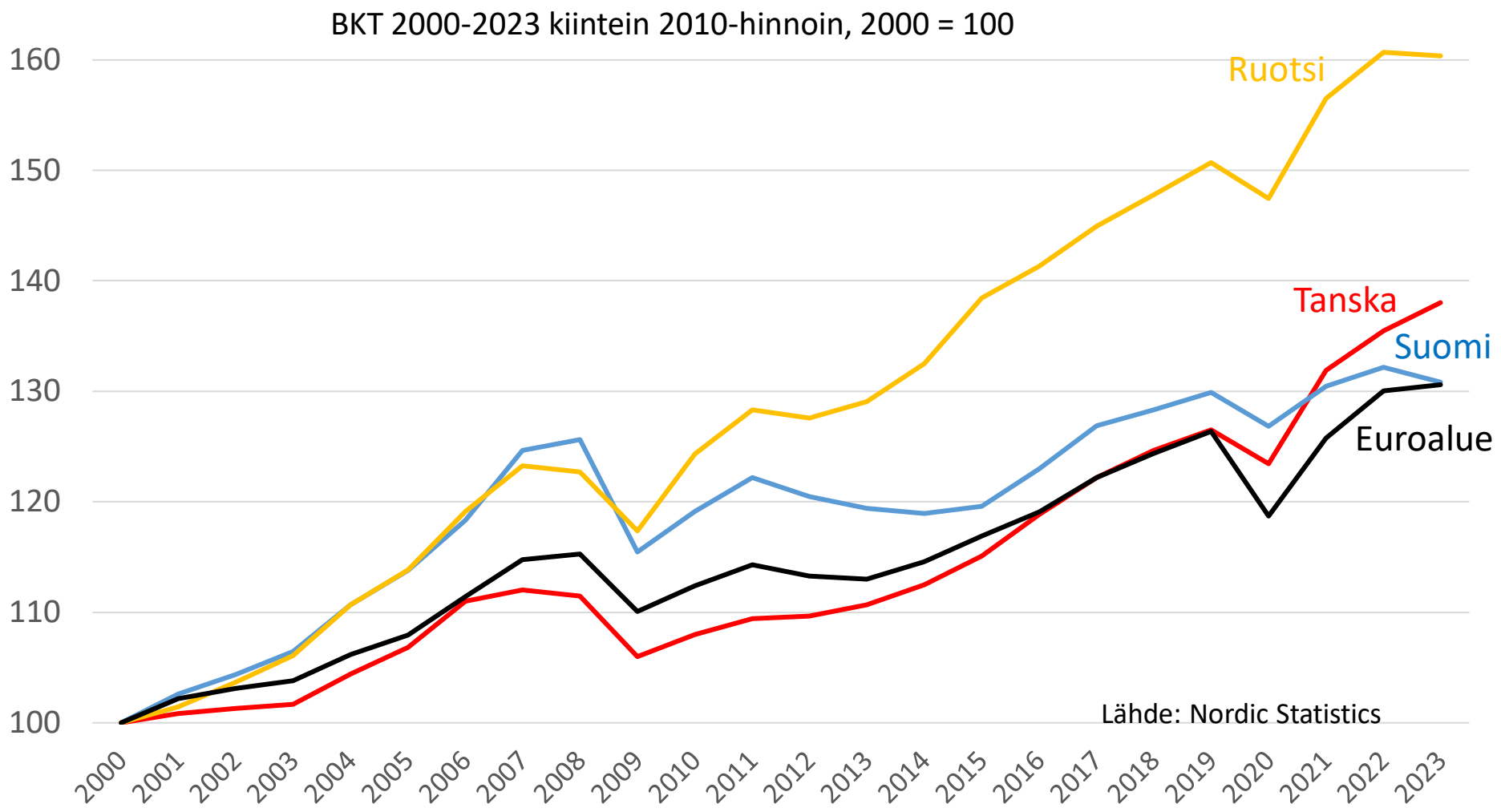

Investointien jakauma Suomessa, Tanskassa ja Ruotsissa 2001-2022, %

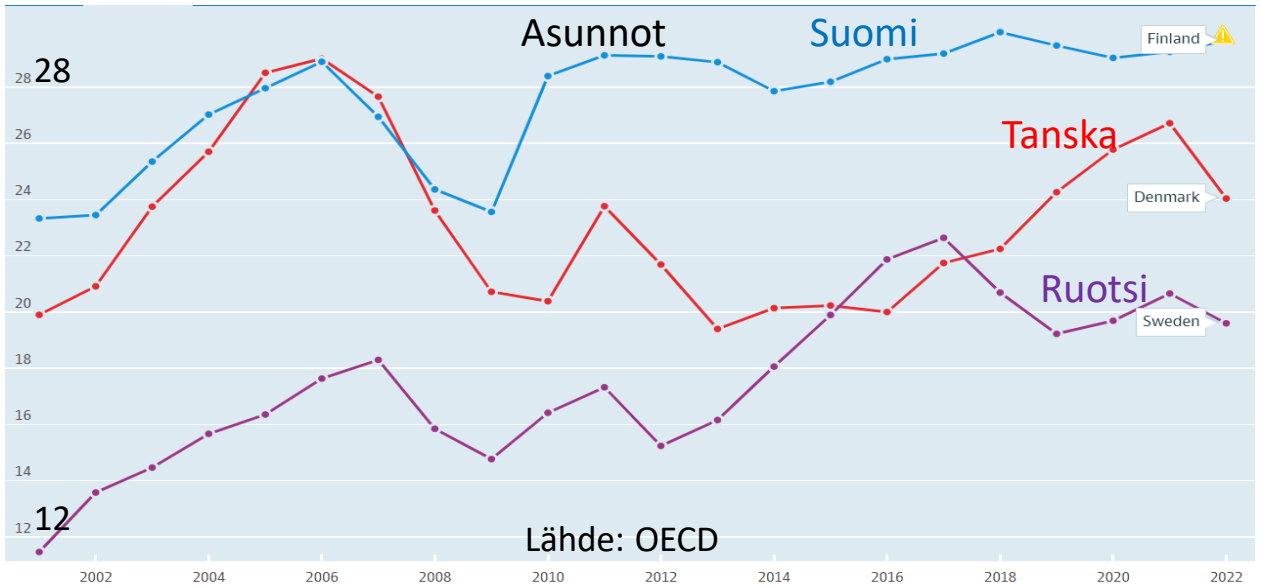

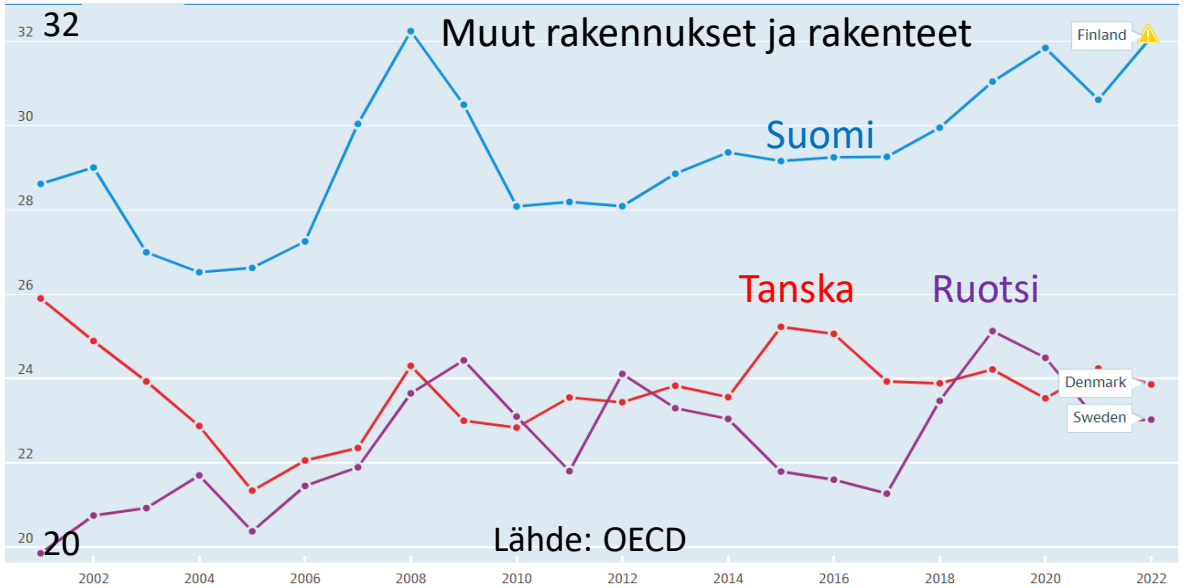

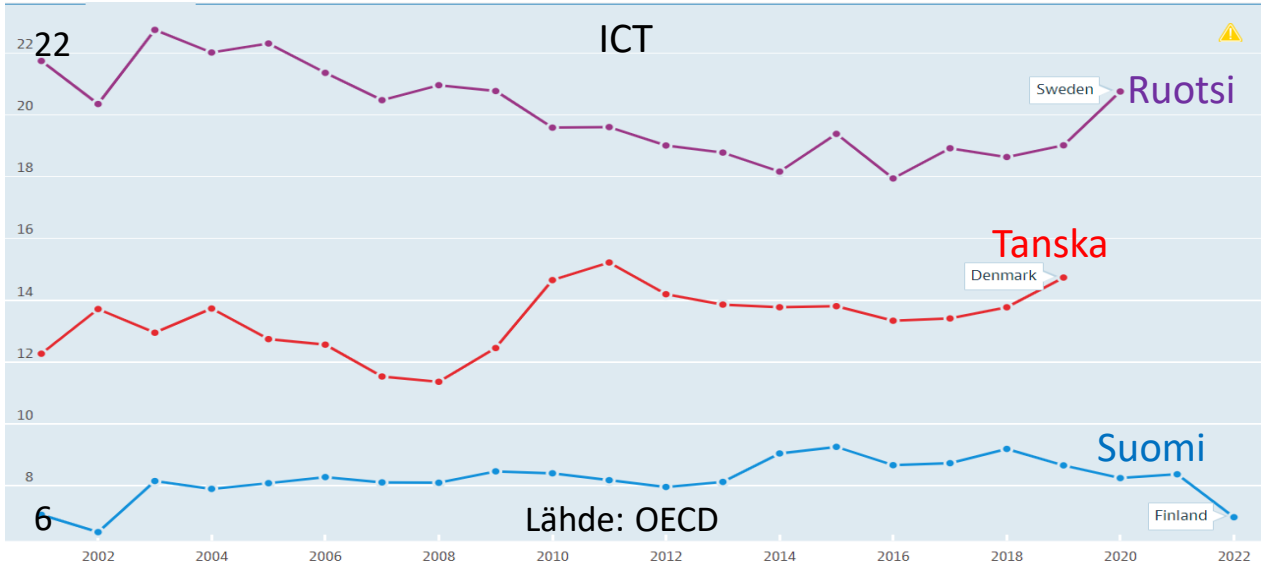

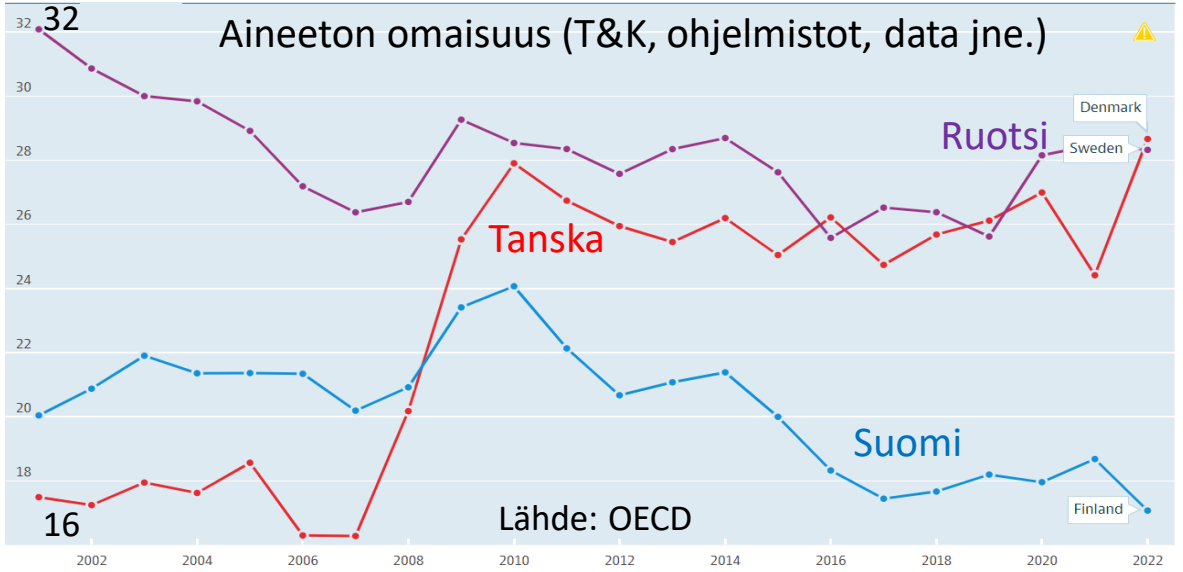

Lopuksi

JTS finanssipoliittisen kansallisen lainsäädännön uudistamisesta*:*

- *”Valmistelussa otetaan huomioon tarve varmistaa mahdollisimman laaja parlamentaarinen ylivaalikautinen sitoutuminen ja tavoitteenasettaminen.”*

Velkaantuneen ikääntyvän hyvinvointiyhteiskunnan keinoja:

- Tuottavuuden kasvun, 65+ työllisyysasteen ja nettomaahanmuuton nosto

Tuottavuuden kasvun kannalta yritysten panostus uuteen teknologiaan A&O

Liite 1: EU:n talouspolitiikan uusi menettely ja julkisten nettoperusmenojen käsite

EU:n talouspolitiikan uusien sääntöjen mukainen keskeinen menettely on yksinkertaistaen seuraava:

1. Komissio esittää julkisen talouden ns. nettoperusmenojen viitesopeutusuran neljäksi vuodeksi. Tämän on tarkoitus varmistaa, että velkahaasteita omaavien jäsenvaltioiden velkasuhde saadaan lasku-uralle ja että jäsenvaltioiden alijäämä/BKT on alle kolme prosenttia.
2. Jäsenmaat toimittavat komissiolle suunnitelmat, joissa esitetään niiden julkisen talouden keskipitkän aikavälin kehitysura sekä ensisijaiset uudistukset ja julkiset investoinnit, joihin sitoudutaan. Ennen kuin jäsenvaltiot esittävät kansallisen keskipitkän aikavälin finanssipoliittis-rakenteellisen suunnitelmansa, ne käyvät siitä teknistä vuoropuhelua komission kanssa.
3. Komissio antaa myönteisen arvion, jos velkasuhde on asetettu lasku-uralle tai se pysyy maltillisella tasolla ja julkisen talouden alijäämä/BKT pysyy uskottavasti alle kolmen prosentin. Neuvosto (Ecofin) vahvistaa suunnitelmat komission myönteisen arvion perusteella.
4. Komissio valvoo suunnitelmien toteuttamista. Jäsenvaltiot raportoivat niistä vuosittain. Alijäämään perustuva liiallisien alijäämän menettely säilyy ennallaan, velkaan perustuvaa menettelyä vahvistetaan.

Komission julkisten nettoperusmenojen käsite on: *”net primary expenditure, i.e. expenditure net of discretionary revenue measures and excluding interest expenditure as well as cyclical unemployment expenditure”*. Perusmenot tarkoittavat menoja ilman korkomenoja. Komission menokäsitteestä on puhdistettu päätösperäisten tulotoimien (lähinnä veroperustepäätökset) sekä suhdanneluonteisten työttömyysmenojen vaikutus. Komission nettoperusmenokäsite on 2004-2022 kehittynyt varsin samalla tavoin kuin suhdannekorjatun ja rakenteellisen perusjäämien käsitteet, joita EU:n vanhoissa säännöissä käytettiin finanssipolitiikan virityksen mittaamiseksi (seuraavan dian kuva Suomen osalta).

EU:n uusien ja vanhojen sääntöjen finanssipolitiikan mittarit kehittyneet Suomen osalta samalla tavoin

Suomen julkisen talouden suhdannekorjatun perusjäämä/BKT muutos ja EU:n finanssipolitiikan uusien sääntöjen mukaisen julkisten nettoperusmenojen/BKT muutos 2004-2022, %-yks.

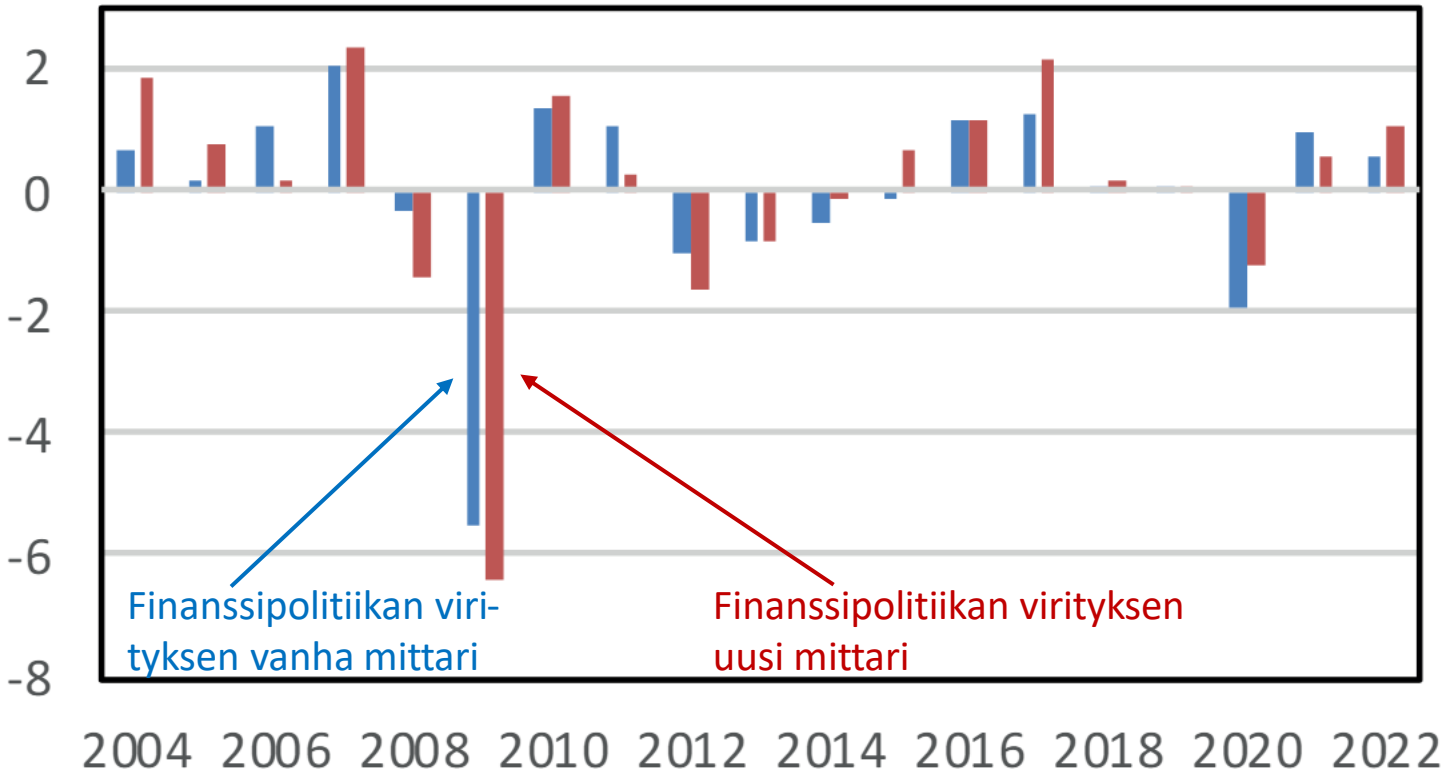

Kun mittarin arvo > 0, finanssi-politiikka on kiristävää.
Kun mittarin arvo < 0, finanssi-politiikka on elvyttävää.

Lähde: Wyplosz Charles (2023), The European Commission's expenditure benchmark. CEPR Policy Insight No. 121.
https://cepr.org/system/files/publication-files/183754-policy_insight_121_the_european_commission_s_expenditure_benchmark.pdf

Liite 2: 65-74-v. työllisyysasteen ja nettomaahanmuuton kestävyysvajevaikutukset

65-74-v. työllisyysasteen nousu 10 %-yksiköllä 13,9 %:sta (2023) 23,9 %:iin nostaisi työllisyyttä n. 68 000 henkilöllä.

- VM:n peukalosääntö*: +1 %-yks. 15-64 työllisyysasteessa (+35 000 työllistä) = -0,4 %-yks. kestävyysvajeessa.
- N. 68 000 työllisyyden kasvu vastaisi n. 2 %-yks. 15-64-v työllisyysasteen nousua.
- Käyttäen VM:n laskentasääntöä tämä vähentäisi kestävyysvajetta n. 0,8 %-yksiköllä (v. 2023 BKT:n tasolla n. 2,2 mrd. €).

VM:n toinen peukalosääntö*:

- Nettomaahanmuutto +7 500 henk./v (väestöennuste 15 000 henk./v.) = -0,3 %-yks. kestävyysvajeessa (ks. seuraava dian kuva).
- V. 2023 nettomaahanmuutto oli 58 496 henk., joka on saman verran (58 594) kuin ulkomailla syntyneiden määrä kasvoi 2023. Ukrainassa syntyneiden määrä oli 2023 lopussa 16 082 henk. Jos netto maahanmuutto olisi jatkossa 40 000 henk./v eli 25 000 henk. yli väestöennusteessa arvioidun, nettomaahanmuutto supistaisi kestävyysvajetta (25 000/7 500) x 0,3 %-yks. = 1 %-yks.

*Lähde: Valtiovarainministeriö, Taloudellinen katsaus Syksy 2023 (seuraavan dian taulukko)

Eräiden tekijöiden vaikutus kestävyysvajeeseen

	Peruslaskelma (kevät 2024)	Muutos	Vaikutus kestävyys-vajeeseen, %-yks.[1]
Yleisen tuottavuuden (ja reaaliansioiden) kasvu vuosina 2028—2070	keskimäärin 1,3 % vuodessa	+0,5 %-yks.	-0,3
Työllisyysasteen kehitys 15—64-vuotiaiden ikäryhmässä vuosina 2028—2070	76,1 % v. 2028, josta nousee 79,8 %:iin v. 2070	+1,0 %-yks.	-0,4
Julkisten sote-palveluiden tuottavuuden kasvu vuosittain vuosina 2028—2070	0%	+0,5 %-yks.	-1,5
Julkisen talouden rakenteellinen perusjäämä[2] / BKT v. 2028	-1,8%	+1,0 %-yks.	-1,0
Syntyvyys (kokonaishedelmällisyysluku)	1,45	+0,25 (= 1,7)	-0,1
Nettomaahanmuutto vuosittain (vaikutus, jos työllisyysaste ei muutu)	15 000	+7 500 (= 22 500)	-0,3
50-vuotiaan elinajanodote (33,7 vuotta vuonna 2021)	Pitenee n. 7 vuodella vuoteen 2070 mennessä	-1,4 v. (= 5,4 v.)	-0,6
Sote-palveluiden palvelutarpeen siirtyminen myöhemmäksi eliniän pidetessä	Siirtyy puolella elinajanodotteen pitenemisestä (yli 50-vuotiaat)	Siirtyy samassa tahdissa kuin elinikä pitenee	-1,0
		Ei siirry lainkaan eliniän pidentyessä	1,0
Inflaatio (BKT-deflaattorin ja kuluttajahintojen muutos) vuosina 2028—2070	2%	-0,5 %-yks.	likimain 0,0
Valtion ja kuntien velan reaalikorko (+ vaikutus ko. sektoreiden diskonttokorkoon)	Valtion ja kuntien velan reaalikorko ja korkotuotot 2 %, valtion ja kuntien reaaliset osaketulot 4 % sekä työeläkelaitosten reaaliset sijoitustuotot 3,5 % (2040-luvulta eteenpäin)	-0,5 %-yks.	-0,2
Valtion ja kuntien velan reaalikorko sekä vaikutus valtion, kuntien ja työeläkelaitosten korkosijoitusten reaalituottoon (+ vaikutus kaikkien sektoreiden diskonttokorkoon)		-0,5 %-yks.	likimain 0,0
Valtion ja kuntien velan reaalikorko sekä julkisen talouden kaikkien sijoitusten reaalituotto (+ vaikutus kaikkien sektoreiden diskonttokorkoon)		-0,5 %-yks.	0,6

[1] Laskelmat on tehty valtiovarainministeriön syksyn 2023 kestävyysvajelaskelmien perusteella.

[2] Alijäämä ilman korkomenoja

Lähde: VM
Taloudellinen katsaus
Kevät 2024

Työnantajien vastaukset väitteeseen ”Useimmissa tehtävissä toimipaikalla voi hyvin jatkaa 65-vuotiaaksi” Eläketurvakeskuksen työnantajakyselyissä

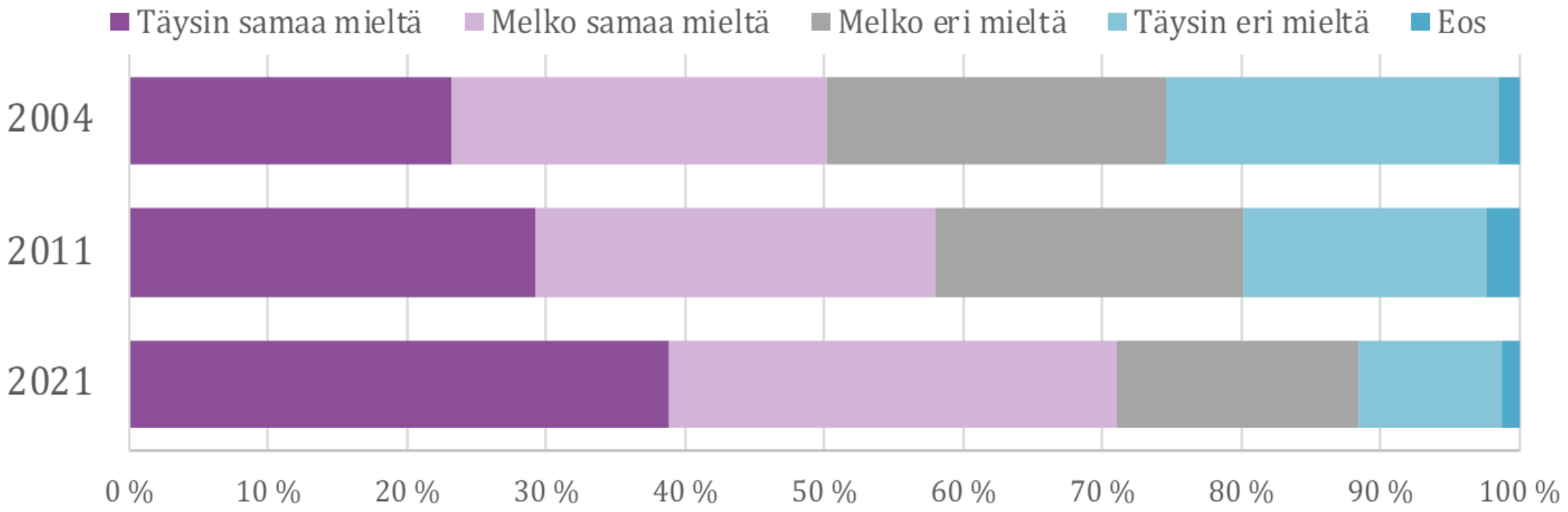

Lähde: Järnefelt, Riekhoff, Laaksonen ja Liukko (2022), “Työnantajien mielikuvat yli 55-vuotiaista työntekijöistä, tuki työurien jatkumiselle ja esteet palkkaamiselle”, Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 05/2022. https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-691-350-9

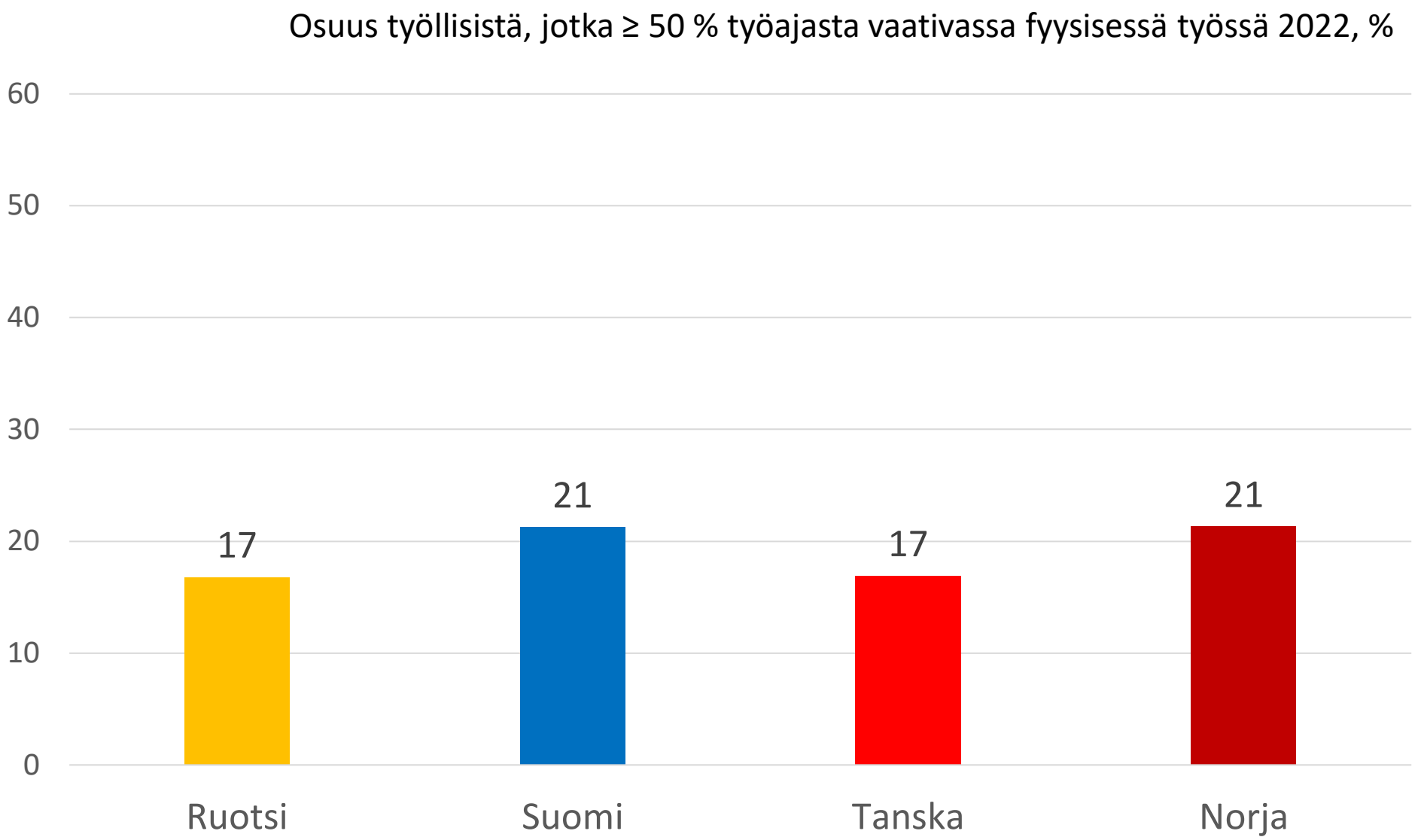

Lähde: Eurostat

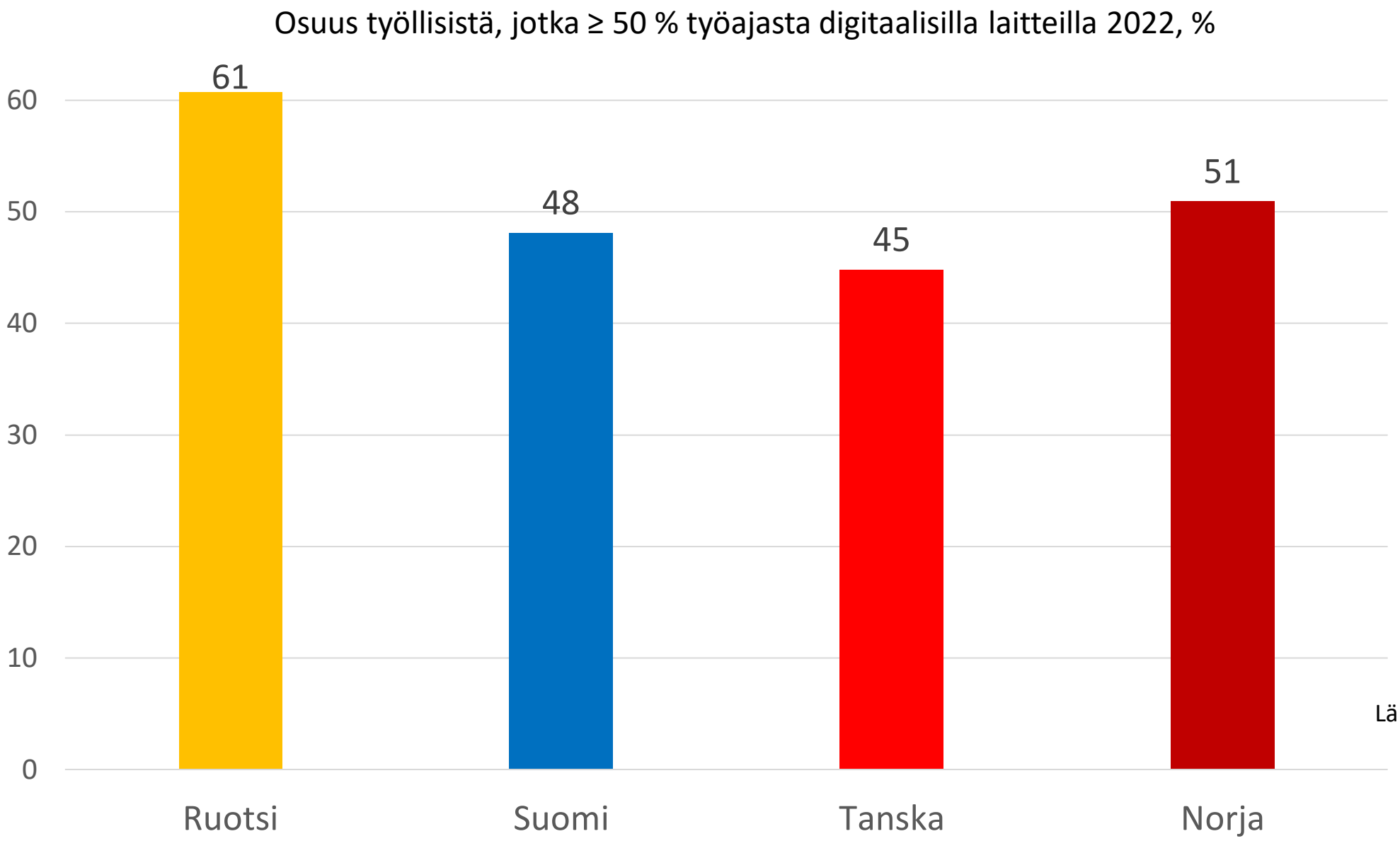

Lähde: Eurostat

Liite 3: Lisäkuviot

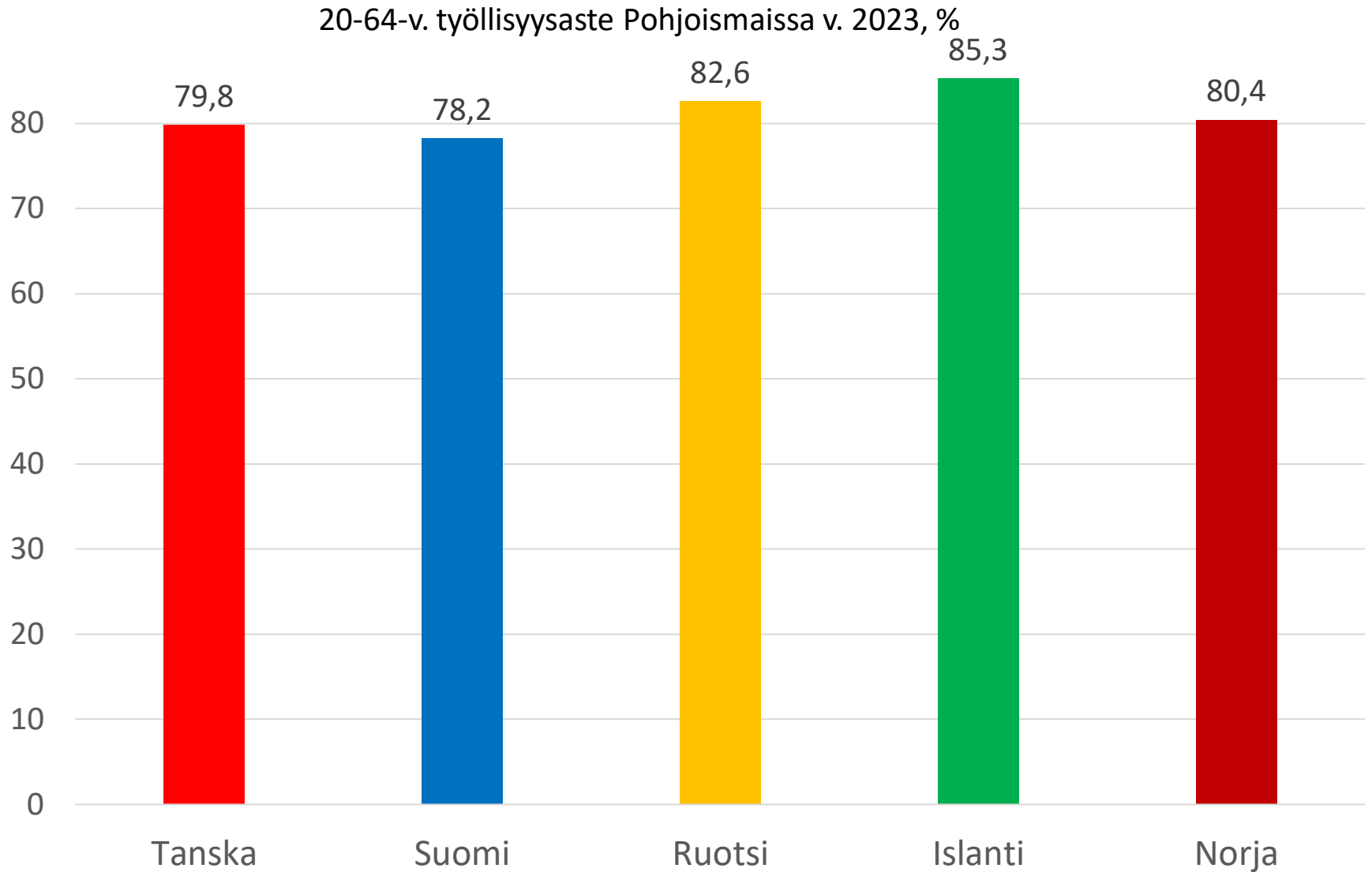

Lähde: Eurostat

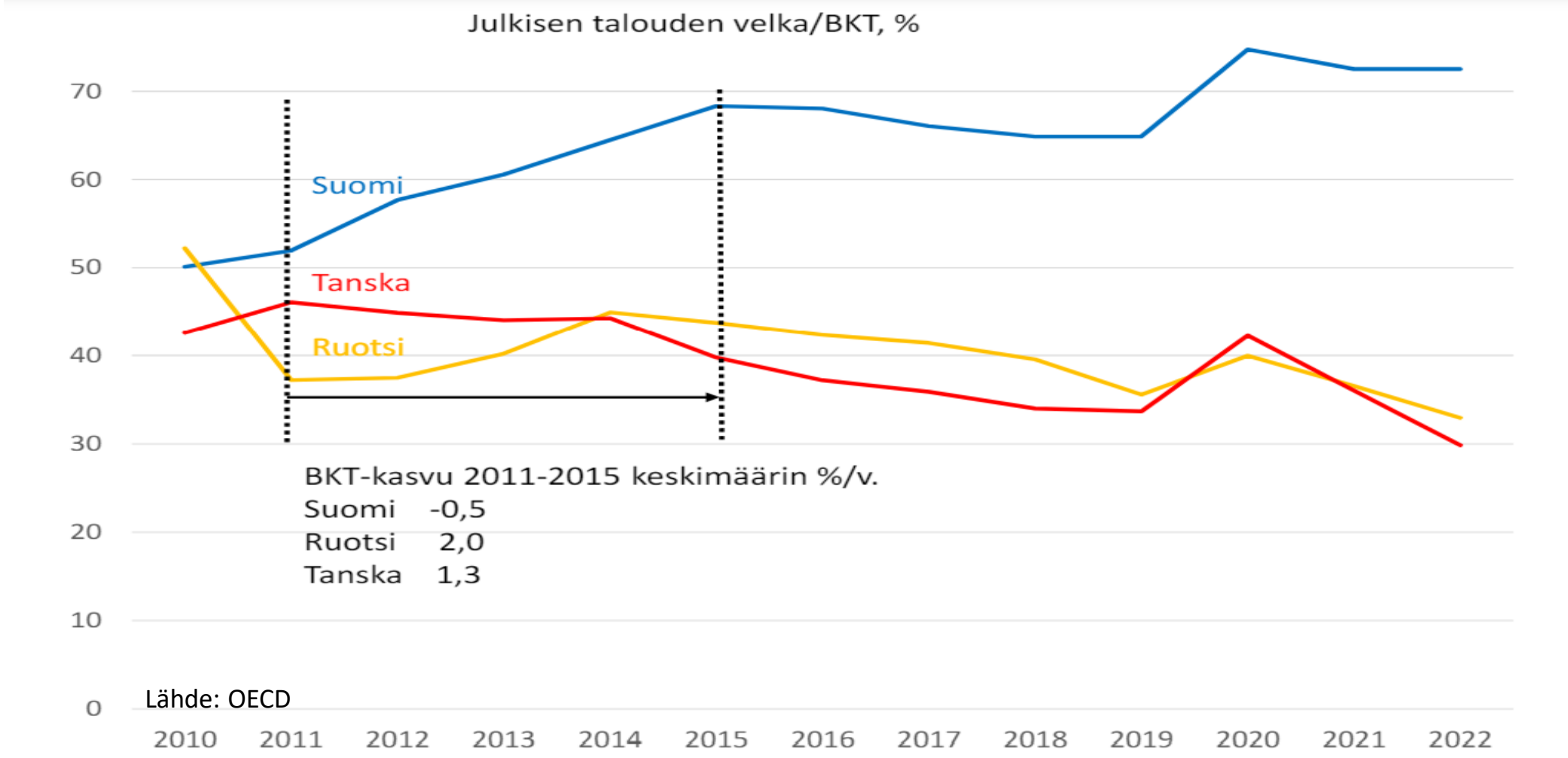
Julkisen talouden velka/BKT, %
70
60
50
40
30
20
10
0
Suomi
Tanska
Ruotsi
BKT-kasvu 2011-2015 keskimäärin %/v.
Suomi -0,5
Ruotsi 2,0
Tanska 1,3
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018
2019
2020
2021
2022

Lähde: OECD

Pääomasijoittajien (VC) kumulatiiviset sijoitukset tekoälyyn 2012-2023, milj. dollaria

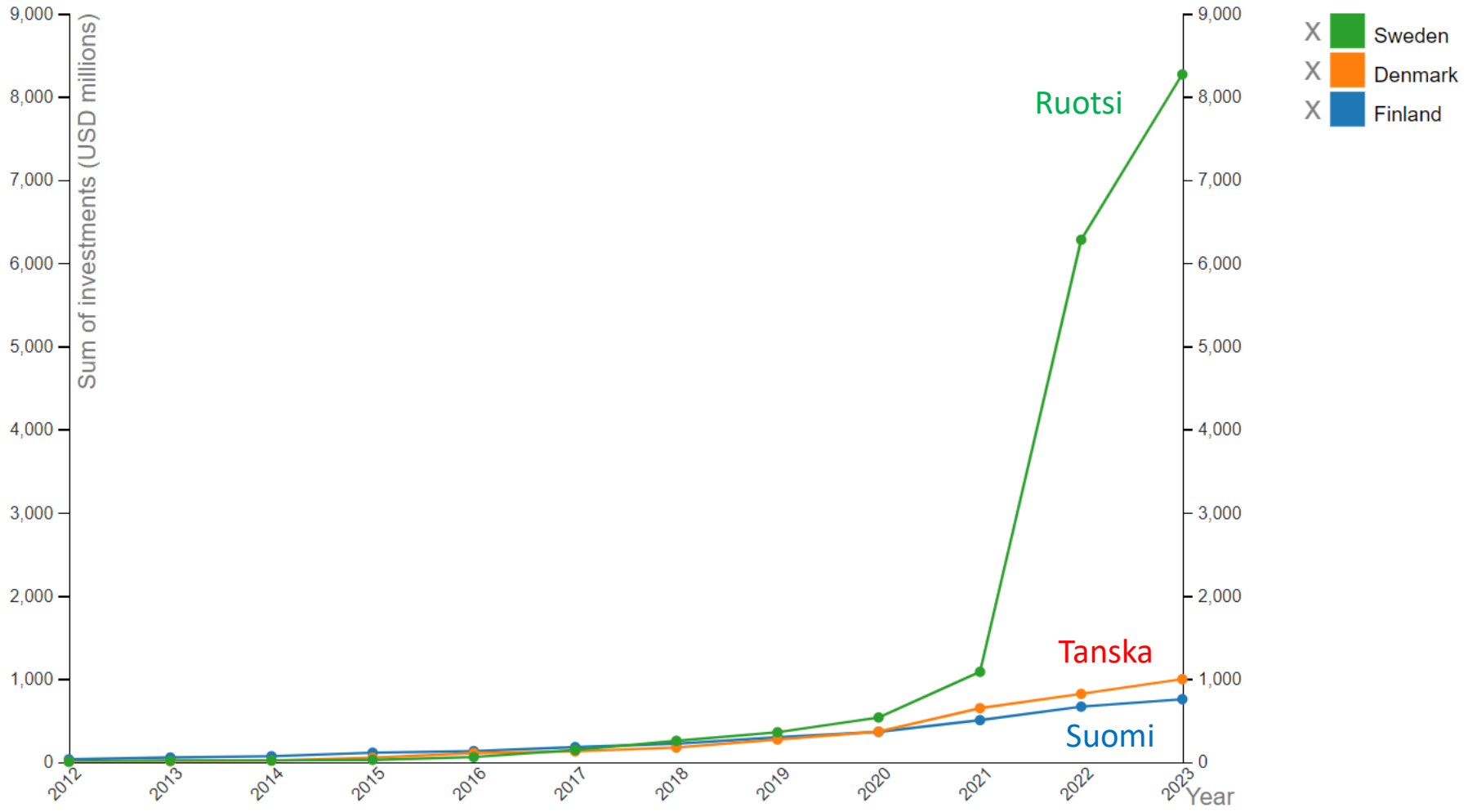

Lähde: OECD.ai Policy Observatory https://oecd.ai/en/data?selectedArea=investments-in-ai-and-data&selectedVisualization=vc-investments-in-ai-by-country

T&K-rahoituksen lisäykset JTS 2025-2028:

momentti	asia	2025	2026	2027	2028	
32.20.40	Business Finland, avustukset yrityksille	45	130	230	230	pysyvä korotus
32.20.40	Business Finland, avustukset tutkimukseen	40	70	130	130	pysyvä korotus
29.40.51	Suomen Akatemia, tutkimushankerahoituksen kasvattaminen	15	15	45	45	pysyvä korotus
29.40.51	Suomen Akatemia, temaattiset tutkimusinfrastruktuurihaut	15	15	15	15	pysyvä korotus
29.40.51	Suomen Akatemia, yhteiskäyttöiset tutkimusinfrastruktuurit ml. testausalustat		20	50	50	pysyvä korotus
29.40.20	EuroHPC LUMI:n korvaaminen uu-della supertietokoneella (Suomen osuus 250 milj.)	50	75	75	50	v. 2025-2028 yht. 250 Me
useita momentteja	Tutkimuslaitosten post doc -ohjelma	4,9	13,3	13,3	8,4	v. 2025-2028 yht. 40 Me
32.20.50	EU-vastinrahoitus korkeakouluille ja tutkimusorganisaatioille	15	20	25	25	pysyvä korotus
33.60.32	Valtion rahoitus terveydenhuollon yksiköille yliopistotasoiseen tutkimukseen sekä sosiaalityön yliopistotasoiseen tutkimukseen	5	5	5	5	pysyvä korotus
30.1.2022	Biotalouden T&K-toiminnan tukeminen	4	4	4	4	pysyvä korotus
	yhteensä, milj. euroa	**193,9**	**367,3**	**592,3**	**562,4**	